

RADOVLJIŠKO IZROČILO

NEKAJ »RADOLŠKIH« ZA POKUŠINO

RADOVLJIŠKO IZROČILO

NEKAJ »RADOLŠKIH« ZA POKUŠINO

Izdali in založili: Krajevna skupnost Radovljica,
Muzeji radovljiške občine

Gradivo uredila: Ida Gnilšak

Uredniški odbor:

Barbara Boltar, Ida Gnilšak, Božena Kolman - Finžgar, Verena Štekar - Vidic, Janez Žerovc

Tisk in vezava : Tiskarna knjigoveznica Radovljica

Naklada: 500 izvodov

December, 1999

UVOD

Pevskim spominom Radovljičanke Mile Zupanove, ki jih je lani v sodelovanju s Krajevno skupnostjo Radovljica in Glasbeno šolo Radovljica izdal Egi Gašperšič, letos prilagamo še zvezek pod naslovom Radovljiško izročilo – Nekaj »radolških« za pokušino. V njem je zbranih enajst pesmi oz. variant, ki so bile nekoč zapisane in nekatere že zbrane v dokumentaciji Mestnega muzeja, nekatere pa je zbrala in posredovala domačinka Marija Ana Globočnik. Zvezek je uredila in opremila s slikovnim gradivom muzejska kustodinja Ida Gnilšak, ki med drugim že vrsto let zbira in ureja fotografsko dokumentacijo o našem mestu. Uvodno besedilo je prispevala Marija Cvetek, slavistka in dobra poznavalka gorenjskega ljudskega izročila.

Pričujoči zvezek je nastal v sodelovanju Krajevne skupnosti Radovljica in Muzejev radovljiške občine. Želimo, da bi podobno izročilo še našlo svoj zapis v katerem nadaljnjih zvezkov in da bi zbirko nazadnje lahko zaokrožili v širše zasnovani študiji.

Verena Štekar-Vidic

direktorica Muzejev radovljiške občine

NEKAJ "RADOLŠKIH" ZA POKUŠINO

Pričevalnost enajstih pesmi pred nami je za Radovljičane še prav posebnega pomena, saj slikovito predstavljajo del njihovega žitja in bitja v času svojega nastanka: tja od preloma prejšnjega pa do polpreteklih dni dvajsetega stoletja. Izpričujejo namreč lokalno kulturno identiteto tedanjih naselij, ki so se dandanašnji zlila v radovljiško mesto: Predtrg, Mesto in Podmesto. Tako prispevajo nepogrešljiv kamenček k mozaiku domoznanske literature in hkrati prijazno vabijo vse tiste, ki v svojih glavah ali na porumenelih papirjih hranijo verze podobnih in pozabljenih stihotvorcev. Poseben izziv pa naj bi bile za vse tiste, ki so izgubili stik s svojimi koreninami ali pa so se nanovo naselili v Linhartovem mestu.

Pričujoča knjižica pesmi je ubrana na ljudski način, vsi omenjeni avtorji so se ne samo vzorevali po značilnostih ljudske ustvarjalnosti, pač pa so našli pobudo za svoje pesnjenje v vzorcih že znanih ljudskih pesmi. Najdemo jih v Štrekljevi zbirki Slovenskih narodnih pesmi, ki so izhajale pri Slovenski matici od 1895 pa do 1923. leta. Ena takih je pesem o suhi "šmentani muhi" ali bolhi, ki so jo zaklali in po določenem ritualu vse "junake" posmehljivo obdarovali s kolinami. Ta pesem se tudi poje in je razširjena povsod po Slovenskem. Štrekelj poleg zapisanih variant v omenjeni zbirki navaja še mnoge druge zapisovalce, ki so v svojih zbirkah ohranili ta folklorni motiv. Predmet posmeha so največkrat razni rokodelci in prebivalci določenih krajev. Prebivalci kake etnije so se radi pošalili na svoj račun, še raje pa so dražili svoje sosede, s katerimi so bili ponavadi večno na bojni nogi. Na ta ljudski motiv so torej oprte tudi štiri variante pesmi o Pretrški bovhi, ki se šaljivo in zabavljivo obrača na prebivalce Predtrga, ta je bil namreč nekoč samostojna občina. Avtor pesmi je Funčov Matevž, po domače, sicer pa Matevž s kapo, kakor se ga je po njegovi značilni kapi prijel "pesniški psevdonim". Tudi ta pesem je bila že objavljena v knjižici z naslovom Predtržani, Prešeren in drugi "svetniki" v gramofonu, ki jo "je spisal in govoril [Anton] C[erar] Danilo, član slovenskega gledališča v Ljubljani", izšla pa je 1911. leta v samozaložbi. Pesem je podnaslovil z Radovljiško himno, kar si lahko vsakdo po svoje razlaga. Ta himna je ovekovečila mnoge Predtržane z njihovimi domačimi hišnimi imeni, ki naj bi jih bil vesel vsak zavzet imenoslovec. Nekateri so prišli na vrsto zaradi rime, druge pa je zadel v živo zaradi takih ali drugačnih lastnosti. Nedvomno gre v pesmi za humorno držo satirične vrste, ki z značilno ljudsko hiperboliko spremeni drobnega zajedalca v zverino in vrže iz tira vse prebivalce Predtrga. Matevž s kapo se je torej znal zateči iz sveta težav in neizbežne družbene danosti v take vrste ljudski humor, ki že razmika meje današnje stvarnosti in se spogleduje z domišljijo bajeslovnega sveta. V ta svet, poln igrivosti in vsemogočih pretiravanj, pa so v današnjem zmaterializiranem svetu zmožni vstopiti samo še otroci. In to jim lahko krepko zavidamo!

V Danilovi zbirki so bile objavljene tudi pesmi: Kako so Pretržani "šac" kopali, Klemenova kelnarica in Gospa Jurgelnova. Vse tri so iz Matevževe bere. Kopanje zaklada je priljubljen motiv mnogih ljudskih povedk in tudi Matevževa "Radoljška legenda" pozna pasti tega izzivalnega početja. Vse "šace" ima namreč hudič v oblasti in le redkokdaj se posreči posamezniku, da na tak način hitro obogati. Še posebno nevarno je izzivati hudiča v kvatrnih in drugih prepovedanih nočeh, a človekov pohlep po bogastvu in lagodnem življenju je tudi pod hudičevo nadoblastjo.

Ostali dve omenjeni pesmi pa spadata k stanovskim pesmim, ki so namenjene nežnejšemu spolu. Ta pa v ljudski pesmi ni vedno tako nežno predstavljen, če pogledamo z moškega zornega kota. V pesmi Gospa Jurgelnova se seznanimo s stiskami zakonskega druga, ki prikaže svojo soprogo kot modno šemo, zaradi katere gre prenekateri dinar iz njegovega mošnjička. Funčev Matevž je postavil Jurgelnovo gospo v tipičen vzorec znane slovenske stanovske ljudske pesmi Taka kot je moja žena..., ki ima tudi svoj napev. S konkretno osebo pa jo je postavil tudi v radovljiško stvarnost. In tako so se širile mnoge variante od ust do ust in iz kraja v kraj ter se udomačile povsod, kjer so sprejele imena konkretnih krajev in njihovih prebivalcev.

Prvi dve pesmi naše zbirke sta po nastanku najmlajši in obe sta že v naslovih označeni po svoji krajevni pripadnosti. Prva nosi naslov Radolška himna, nastala je l. 1931, njen avtor je Oskar Cengle, zadnjo kitico pa je dodal pripovedovalec Filip Orel. Druga in hkrati najdaljša pesem - Radolška - pa je tudi že izšla v Družinski pratiki za navadno leto 1995 pri Mohorjevi družbi v Celju. V tej se na hudomušen način razvrstijo radovljiški obrtniki od peka, gostilničarja, vodovodarja, mesarja, učitelja, organista itd., izvzeti niso niti zdravnik in župan, kaj šele gasilci, ki z novim avtomobilom vozijo celo bolnike v Ljubljano. Zraven spada tudi kritika tedanje oblasti in vseh novotarij, ki spreminjajo duhovno in materialno identiteto kraja.

Skupen imenovalac pričujočih pesmi je torej slikovita ljudska šegavost in zabavljivost, s katero kažejo na posebnosti okolja in časa, v katerem so nastale. V njih ne iščemo jezikovne in slogovne izbrušenosti takoimenovane visoke poezije, pač pa nas prepričajo z vsemi regionalnimi posebnostmi in sočnim jezikom, ki je zasidran v živi resničnosti ljudskega govora in ne pozna dlake na jeziku. Zato so mu vse lepote napake samo v okras kot grče v lesu. Prav ta pristna neposrednost in duhovitost, nagnjena k skrajnostim, je nudila tej poeziji tolikšno odpornost, da se je obdržala do današnjih dni. In ker je zapisana, bo tudi ostala novim rodovom za spomin na košček njihove duhovne kulturne preteklosti.

Marija Cvetek

Železniška postaja v Radovljici l. 1926. Fototeka Muzejev radovljiške občine.

RADOLŠKA HIMNA

Oh, Radolca, krasno mesto,
pri štacjon se že začne,
ko pa greš mal dol po gasi,
se razgled šele odpre.

Koj za ovinkam tam pred pošto
vidiš na radolški plac,
lepe vile, krasne hiše,
vse ti gleda že v obraz.

Kruh Zakotar ti ponuja,
Perc njegov je konkurent,
Avguštinov vin te zbuja,
Lectarjev je bolj za frent.

Če pa hočeš kaj zabave,
dva teatra tudi sta,
lahko greš pa v kavarno,
tam ti gramofon zaigra.

Ko zvečer po osmi uri,
se podaš na kolodvor,
tam radolška promenada
in deklet je celi zbor.

Prva lepša kakor druga
se za parom razvrsti,
lepa bubi kopf frizura,
to so vse Radolčanke.

To pa moram pripomniti,
vse se lohk v Radolc dobi,
samo dekle za ljubiti,
to so žalostne reči.

Povedal Filip Orel (roj. 1908), februarja 1984, zapisala Ida Gnilšak.

Avtorja pesmi (po pripovedovanju Filipa Orla) sta:

Oskar Cengle - Cementarjev, (roj. 1904) in Filip Orel - Muhnekov; pesem je nastala maja 1931.

Vhod v Mesto (danes Linhartov trg). Fototeka Muzejev radovljiske občine.

RADOLŠKA

Nekaj vam bom zdaj povedal,
sem danes si Radolco ogledal,
v lepih prostorih bili bi radi,
vsi radovljiški uradi.
Zato palača nova se gradila,
a to ustavila je višja sila.
Prišla slavna je oblast
in vse to vzela v svojo last.
Gotovo nekaj bo koštalo,
če delo bi se nadaljevalo.
Oče župan so modro ukrenili
in palačo z dilami obili.
Po vsem Gorenjskem gre že glas,
Da to Radolce največji je okras.
Kar starega pa še obstaja,
le malo kmečkega ima značaja.
Koristnih drugih še stvari
dosti se pri nas dobi.
Ker vsak ne more piti vina,
skrbi za vodo Sandrov Tina.
Karkol' koga že boli,
mu doktor Janez uredi.
Kdor obleko si zašmira,
mu Wagner brž jo spet spolira,
če pa novo si želi,
mu Maček jo koj naredi ...
Da pri kartah ni potreben kibic,
ve najboljše Joško Vidic;
pri kartah zgube ne pogliha,
s Podmesta Zalokarjev Miha.
Da k'terega ne bi skrbelo,
če bi v dvorani zagrmelo,
saj grmenje to ne bo,
le Bastl smeje se tako.
Za življenje ni samo denar,
to pove vam vsak mesar.
Kako od zgube se živi,
pojasnila Čebašek nam deli.
Strokovnjak za aeroplan
Janez Mrak še kar ostane,
kdor pa streho izgubi,
mu novo Viktor naredi.

Ker lahko bi večkrat peli,
če bi dar za to imeli,
vsak potem šele kaj zna,
če ga mal pod kapo ima.
Kako bi vsi posluh dobili,
rad pove vam Grundner Vili.
Da vsak po svoje se ne dere,
kadar več glasov se zbere,
vse Mihelčič komandira
in po notah jih regira.
Kako denar se naloži,
da nazaj se ne dobi,
pojasni vam rad prav vse
iz hranilnice Bole,
če pa vsega on ne ve,
vam ravnatelj tud' pove.
Če prepovedana se stvar pokaže,
ta vel'ka lipa se namaže,
da potem ni sitnosti,
za to pa Vinko poskrbi.
Če drugač' je treba govoriti,
pa tolmača ni lahko dobiti,
srbsko, nemško, italijansko,
angleški in če treba kranjsko,
Emil vse talente ima
in to govoriti zna.
Kako se žena ukroti,
nasvete Žalar nam deli.
Misel je njegova prava
in zato naj gre mu slava,
da, čeprav je lepa baba,
od vseh najboljših je še slaba,
čeprav trdi Bajer Jaka,
da ni prav vsaka taka,
resnica vendar ta preži,
da žene se vsak mal' boji.
Četud' ni kakor angel,
dober mož je vendar Štangel,
ker vedno je še svež in mlad,
pogleda fletno vsako rad.

Mesto okr. 1930, (danes Linhartov trg). Fototeka Muzejev radovljiške občine.

Če ljudi po delu cenim,
naj tudi Ludvika omenim,
najboljši bi govornik bil,
če malo več bi vina pil.
Da bi ne bilo prepira,
Fister fajerverk regira,
vedno misli le na to,
da bi v najlepšem redu šlo.
Lojz pokonci fano nosi,
dobitke Špenglar Miha prosi,
Teran v špetal bolnike fura,
gotov' od mnogih bila bi zadnja ura,
če ne bi gasilska četa naročila,
si novega velikega avtomobila.
Predno se kdo na oni svet poda,
ga ta v Ljubljano zapelja.
Da po pot' mu hud'ga ni,
Špenglar Ivan poskrbi.
Poštena, prava naj bo merica,
Štiherlova pravi Jerica.
Koliko sme piti vina,
vsak naj vpraša Avgušтина.
Sedaj sem vse si to ogledal,
od vseh reklamo sem povedal.
Ker sem prišel v družbo vrlo
in je suho mi postalo grlo,
naj kdo na godbo spomni se,
reče, kar ji po pravici gre,
dobila bo za igrati moč,
vam vsem pa srečno - lahko noč.

Pevski zbor pred 1. sv. vojno; 1. z leve Funčev Matevž. Fototeka Muzejev radovljiške občine.

PRETRŠKA BOVHA

(1)

Prišli so prišli vsi Pretržanci,
lovili so suho bolho po klanci.
Holadri - holadro, ena suha bovha kumerna.
Pripodila je bovha Malevsovga Franceta,
gori po Bekah skril se je Benča.
Oparnkov Janez s taveliko zvoni,
ko vid, da se Muhovc še bovhe boji.
Prletu pred Jurgelna je šuštar Debeljak,
ko bovho zagleda, se skrije v svinjak.
Sandrov Matija na pragu stoji,
približa se bovha - pa v hlače nardi.
Legatovi Jaka po vasi dol priskaka,
v salon se je zapru, da je bovhi ušu.
Motl pa z gverom za njo prileti,
petkrat ustrelil - zadev jo pa ni.
Od Marka dol so vsi priletel,
da bi bovho suho ujel.
Katež je reku : "Vi ste zanjč,
vsi že lovite to zlodjevo mš".
Katrinek pa prav: "Jaz stavo nardim -
kdor jo ujame, dobi en cekin."
Sandrova Marjana pa bovho pogana,
pred Žilham se j'upre, pa naprej več ne gre.
Legatov Janez je bolho ujev,
bovha ga je ujedla,"preklet" je zaklev.
Prišel je prišel,
Benčovi Miha,
ta je pogledal, če bovha še diha.
Tripot in z vasi Muhov pomenila sta se,
kaj s to zverino pričeti da je.
Kok in Galetovc pa prav'ta tako:
"Zaklali jo bomo in snedla se bo."
Šandra in Rašča firbec je gnov,
kdo bo to suho bovho zaklov.
Pretrški župan je po Oparnka poslov,
da je to suho bovho zaklov.
Ankršt in Marka - ta dva sta jo držala,
komaj sta jo udržala, tako je becala.
Pritekla, pritekla rdeča je kri,

Galešnek jo meša, Tomažovc lovi.
Prišla je prišla ta stara Matuhla,
pa jim jo speče, pa jim jo skuha
Kofčarjev Janez konja napreže,
hitro se pelje po Barbčana v Lesce.
On se je peljal prestrašen za njim,
vprašal je prej, če je bolha že hin.
Repešovi Francelj - faliran komi,
je bil povabljen na bovšje kosti.
Prišel je tud' en kamenšk berač,
en kos mu j' pomolu s Pretrga Kovač.
Matuh se je hvalu, da velik je predal,
samo jesha in popra imu je premav.
Predtržan so bovho pojedel in mene bovhe,
zato sem spesmaril to pesem od nje.
Holadrija holadra,
ena suha bovha kumerna.

Matevž s kapo.

Zapisala Angela Mulej,(roj. okr. 1920), 1984.

Pogled na Radovljico, na levi spodaj del Predtrga. Fotografija last Marije Ane Globočnik.

PREDTRŠKA BOVHA (2)

Holadri, holadra, ena suha bovha kumerna!

Prišli so prišli vsi Pretržanci,

lovili so suho bovho po klanci.

Pripodila je bovha Malevsa Franceta,
gori po bekah skril se je Benča.

Oparnkov Janez s ta velkmo zvoni,
ko vid, da se Muhovc še bovhe boji.

Prletu pred Jurgelna je šuštar Debeljak,
ko bovho zagleda, se skrije v svinak.

Sandrov Matija na pragu stoji,
približa se bovha - pa v hvače nardi.

Legatovi Jaka po vas dol priskaka,
v salon sej zapru, da je bovhi ušu.

Motl z gverom za njo prileti,
petkrat ustrel - zadev jo pa ni.

Od Hiršmana dol so vsi prletel,
da bi bovho suho ujel.

Katež je reku : "Vi ste zanj,
vsi že lovite to zlodjovo mš".

Katrinek pa prav: "Jaz stavo nardim -
kdor jo ujame, dobi en cekin."

Sandrova Marjana pa bovho pogana,
pred Žilham se j'upre, pa naprej več ne gre.

Legatov Janez je bolho ujev,
bovha ga je ujedva,"preklet" je zaklev.

Prišel je prišel, Benčovi Miha,
ta je pogledal, če bovha še diha.

Tripot in Muhovc pomeniva sta se,
kaj s to zverino pričeti da je.

Kok in Galetovc pa prav'ta tako:
"Zakvali jo bomo in snedva se bo."

Sandra in Rašča firbec je gnov,
kdo bo to suho bovho zaklov.

Ankršt in Marka - ta dva sta jo država,
komej sta zdržova, tako je becava.

Pritekla, pritekla rdeča je kri,
Galešnek jo meša, Tomažovc lovi.

Prišla je prišla ta stara Matuhla,
pov jo je spekva, pov jo jim skuha.

Kofčarjovi Janez konja napreže,

hitro se pelje po Barkčana v Lesce.

On se je peljal prestrašen za njim,
in najprej uprašov če je bovha res hin.

Repešovi Francelj - faliran komi,
je biv povabljen na bovšje kosti.

Prišev je tud en kamenšk berač,
en kos mu joj pomolu Pretrški Kovač.

Rjavka plesavka, še Bundra za njo,
Sandra b' rada pa prostora ni bvo.

Matuh se je hvalu, da velik je predal,
samo jesha in popra imu je premav.

Predtržan so bovho pojedel, mene pa bovhe,
zato sem spesnu to pesem od nje.

Holadri, holadra,
ena suha bovha kumrna.

Matevž s kapo (Funčov Matevž)

Zapisal Marjan Golmajer, p. d. Katež, (roj. 1928), marca 1994. Posređoval Franc Valant.

Predtržani l. 1909 pred Oparnekovo hišo (danes Ljubljanska cesta 17), levo Šandrova hiša (danes Ljubljanska cesta 15). Fototeka Muzejev radovljiške občine.

Prišli so prišli vsi Pretržanci,
in so lovili bolho po klanci.
Glejte tam, glejte, Tevža Franceta,
gori po Beki, kako jo opleta.
Oparnikov Janez s ta vel'kim zvoni,
ker ve, da se Muhovc še bolhe boji.
Še Katež je pravil, tako nam je djal:
z nabasano puško sem bolhe se bal.
Še Pužmanov Joža, čeprav Pretržan,
je zbežal pred bolho, nihče ne ve, kam.
Kako ga iskala je Jerca povsod,
ker zanj se je bala in božjih nezdod.
Priteče pred Jurgla čevljar Debeljak,
ko bolho zagleda, se skrije v svinjak.
Hrvat z mesarico pa bil je na vaht,
ko bolho zagleda, že stopi abtaht.
Muhovčev Janez na pragu stoji,
ko bolho zagleda, se v hlače nardi.
Legatovi Jaka čez trg prikrevlja,
se v strahu pred bolho v gostilno poda.
Naenkrat še Motel za njo prileti,
pet strel iz puške, zadel jo pa ni.
Od Hiršmana doli so vsi pribežali,
ker vsakdo je mislil, da bolho b'jo ugnali.
Zdaj Katež je rekel: vsi ste zanič,
to bolho lovite, saj vendar ni ptič.
Katrinek pa pravi, jaz stavo nardim,
kdor prvi jo ujame, dobil bo cekin.
Legatovi Janez je bolho res ujel,
a ta ga je ujedla, "preklet" je zaklev.
Rjavčova Marjana to bolho pogana,
pred Žilhom se ji upre, naprej več ne gre.
Zaklič še bliže: vsi skup na pomoč,
pred Muhovcem vpije: spodite jo proč.
In druga dekleta so kar venomer
majale z glavami: pogledajte jo zver.
Tripot in Muhovc premišljala sta,
kako naj se spravi zverina s sveta.
Kok in Galetovc sta rekla tako:

zaklali jo bomo, pojedla se bo.
Skrbelo je Sandra in Rašča zelo,
kdo lotil se bolhe zaklati jo bo.
Nato sem s Predtrga je prišel tak glas,
Oparnik naj bolho zakolje za špas.
Držal jo je Ankeršt in Marka za vrat,
zdaj s c'pinom jo sune v trebuh in vrat.
Pritekla, pritekla rdeča je kri,
Galešenk jo meša, Tomažovc lovi.
Je prišel pogledat tud' Benčov Mihač,
če bolha še diha in kakih je krač.
Prišel je zraven Bovhanov Andrač,
pa jim je povedal, da to je bolhač.
Zdaj zraven še pride Legatovi Joža,
prav naglo ogleda, če dobra bo koža.
Sklenili za kožo so dobro kupčijo,
Bavantov' mu fantu naj hlače nar'dijo.
Nato se začela je slavna gostija,
najeli Matevža, ki lepo zavija.
Se zbralo je ljudstva na trgu tol'ko,
da hitro začeli plesati so polko.
Rjavka plesavka, pa Bundra za njo,
še Sandra bi rada, prostora ni b'lo.
Klobčarjev Janez kobilu napreže,
povabit' k Bovhčanom tja v Lesce jo ureže.
Majčovi Janez doma je sedel
vabilo na bolho je tudi prejel.
Še Kok se je hvalil, da velik' je prodal,
sam' popra in jesha imel je premal.
Pretržani bolho so jedli, bolhe pa mene,
zato pa sem zložil to pesem od nje.

Funčov Matevž

Po spominu zapisala Majda Papler (p. d. Katež), uredila Mara Černe (p. d. Majčeva).

Predtržani, okr. l. 1930. Fototeka Muzejev radovljjske občine.

PRETRŠKA BOLHA

(4)

Prišli so prišli trije Pretržani,
da bi to suho bolho zaklali.
Kok in Galetovc sta rekla tako,
zaklala se bo in pojedla se bo.
Sandrova Marjana, ta bolho poganja,
Pred Žilham se ji upre, naprej pa več ne gre.
Legatov Janez s tavelkim zvoni,
ko bolho zagleda v hlače nardi.
Uder Debeljak zapru bolho v svinjak,
bovha je bacniva moj ves svinjak razbila.
Ankršt pa Marka ta dva sta jo držala,
tak je becava, da sta jo komaj obdržava.
Prišu je prišu tudi en berač
en kos moj pomolu s Pretrga Kovač.
Še Tevž se je pohvalu kulk je prodav,
jesha in popra, vsega je bilo premav.

Funčov Matevž (Funčova bera)

Zapisal Viktor Faladore, p. d. Dominik, (roj. 1910), novembra 1998, povedal in zapel septembra 1999, posnetek hranijo Muzeji radovljiške občine.

Dol in del Predtrga pred 1910. Fototeka Muzejev radovljiške občine.

JURGLN

Zjutraj ko se komaj vstane,
si ogledalo v roke vzame,
se pogleda če je še,
kot sinočkaj bila je.

Čevlje majhne si obuže,
da jih sama komaj s'zuje,
kurje oko jo t'ko boli
a za lepoto vse trpi.

Povedal Marjan Golmajer, p. d. Katež, (roj. 1928), februarja 1990, posnetek hranijo Muzeji, radovljiške občine.

Del današnje Ljubljanske ceste (okrog 1. 1925), v desnem spodnjem predelu Funčeva in Jurgelnova hiša. Fototeka Muzejev radovljiške občine.

GOSPA JURGELNOVA

Oh, taka kot je moja žena,
reči smem, da ni nobena;
druzga jo ne veseli,
kot da lepa bila bi.

Zjutraj prvo, ko vstane,
ogledalo v roke vzame,
da pogleda, ak' je še,
kot sinoči bila je.

Potem pa hodi gor po sobi,
kaj je mari tej grdobi.
Vzame milo in vodo,
da že zopet lepa bo.

Škatlje si po vrst' postavi,
še sam ne vem, kako jim pravi.
Po obraz' namaže se,
da človeka grozno je.

Čevlje majhne si obuže,
da jih sama ne sezuje:
Kurje oko jo tak boli -
za lepoto vse trpi.

Modrc majhen si obleče,
stisne se, da kar trepeče, -
jetiko skoraj dobi,
potem pa mož vsaj rešen si.

Zdaj še gre na vreme gledat,
da si vé obleko zbirat;
za vsako vreme druga je, -
drugač še ona ven ne gre.

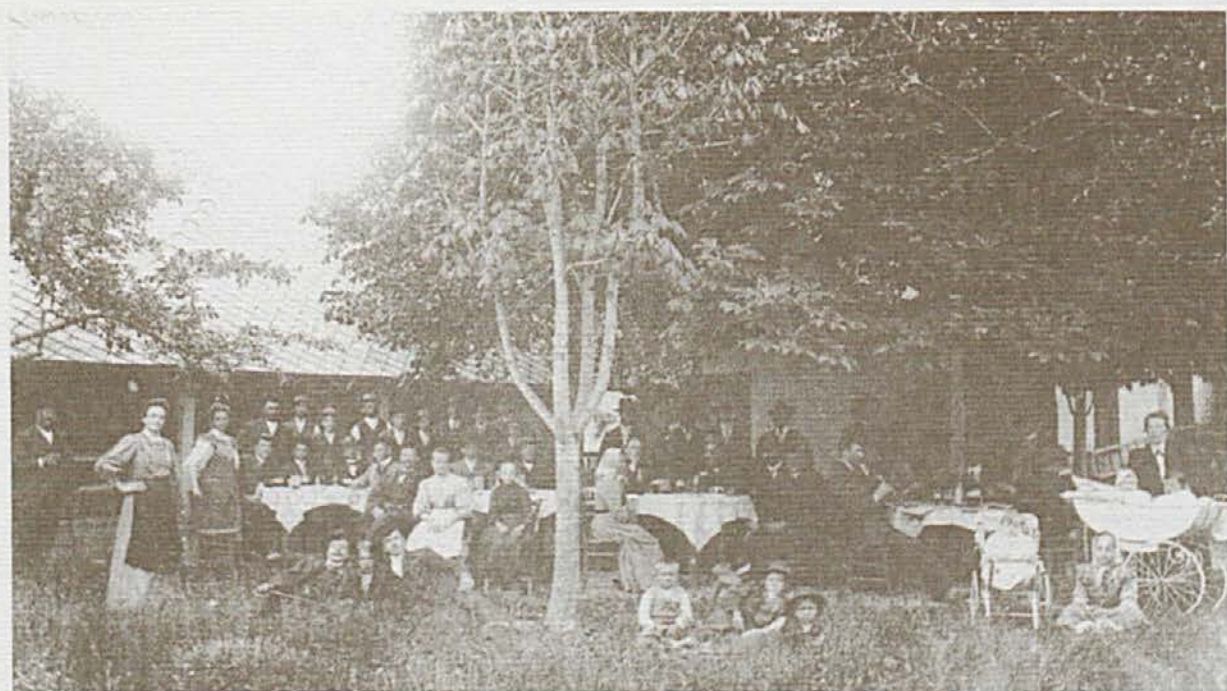
Klobuk k' rešet na glavo dene,
taka je kot pustne šeme,
čez obraz pa pajčolan -
to ni baba - je puran.

Kedar ji kaj primanjkuje,
takrat se mi prilizuje:
Ah, preljubi, čuješ li -
tega nimam, kupi mi!

Ah, preljubi ti možiček,
kolk' trpi ta tvoj mošnjiček;
toda če ne boš oral,
pa ne boš nikol sejal.

Nikdar nisem oponašal,
nadalje voljno bom prenašal,
na tihem prosil pa boga -
da se skoraj stvar konča.

V: Predtržani, Prešeren in drugi "svetniki" v gramofonu, spisal in govoril [Anton] C[erar] Danilo, Ljubljana 1911. Brošuro je posredoval Janez Pristavec.

Nedeljsko popoldne na vrtu gostilne Hiršman (danes tovarna Almira). Fototeka Muzejev radovljiške občine.

KAKO SO PRETRŽAN' ŠAC KOPAL'

Trije pretrški možje,
se danes zelo vesele.
Pa kaj bi veseli ne b'li,
k' se jim sreča tako prijazno smeji.

Ženke jih škropijo z žegnano vodo,
da jih hudi vrage ne odneso.

Matevž (Funčov Matevž, Matevž s kapo)

Povedal Marjan Golmajer, p. d. Katež (roj. 1928), februarja 1990, posnetek hranijo Muzeji radovljiške občine.

Pred znamenjem v Šmidolu/Šmidovem okr. 1930. Fotografija last Metoda Mandelca.

KAKO SO PREDTRŽANI "ŠAC" KOPALI

(Radoljiška legenda).

Zložil Matevž.

Trije pretrški možje
se danes zelo veselé.
Kaj bi veseli ne bli,
k se jim sreča smeji.

Saj danes je zadnji dan,
da treba bo pljunit na dlan,
ker nocoj kopljejo zaklad,
denarjev dobi vsak, kolikor rad.

Se šnopsa nasrka vsak,
ker šac varuje sam vrag;
de bodo dosti korajžni vsi,
če ž njim se bo treba pretepati.

In predno bomo šac vzdignili,
treba je še žegna v tej sili.
Njih ženske škrope jih s sveto vodo,
da njih mož vrage ne odneso.

Korajžno napotijo se zdaj
na določeni kraj,
enajst je ura odbila,
pomagaj nam ti, sveta Cila.

Na klancu pr' starem znamenji
zakopanega denarja je mernike tri.
Tu se vstavijo pretrški možje
in kopljejo šac iz črne zemlje.

Kopljejo mirno in vsi molče,
da se hudobni duhovi ne zbude.
Vmes po tihem kolnejo ko biriči, -
a, glej! prikažejo se jim štirje hudiči.

Ker se rožnega venca in svete vode
ti prokleti vrage ne boje,
tržani poskočijo v strm
in se skrijejo za velki grm.

Ko pa brez sape domu prileté,
jih ženske spet z vodo škropé.
Torej jih niso zastonj kropili,
ker so jih štirje vrage podili.

Prinesli domu so glavé pobite
in obraze od potu zalite.
Bog in svet božji križ! -
Žepi so bili polni miš.

Naj pa ostane to samo med nami,
ker ti vrage so bili tud' Pretržani sami.
V spomin pri starem znamenju stoji še kamen,
- Amen!

V: Predtržani, Prešeren in drugi "svetniki" v gramofonu, spisal in govoril [Anton] C[erar] Danilo, Ljubljana 1911. Brošuro je posredoval Janez Pristavec.

V gostilni Pri Klemenu (danes Linhartov trg 21). Fototeka Muzejev radovljiške občine.

KLEMÉNOVA KELNARCA

(Balada.)

V gostilni pri Klemenu
se mlada kelnarca vrti;
vse fante rada plauša,
še men' se fletna zdi.

Zaljubil do ušes se
je fantič mlečnate bradé.
Ker nosi zeleno suknjico,
misli, da ga imajo vse radé.

Ko enkrat pri glažu pira
zraven Micike sedi,
v gostilno en kramar stopi
k' ponuja lepe reči.

En lepi fertah si on zbere
in ga kelnarci pokloni;
dolgo s kramarjem je zanj glihov,
dab' mu dav ga za dve kroni.

Al' ona se na glas posmeja
in pogleda ga postrani:
"Srček, fertah tvoj prekrasni
za kako drugo si ohrani".

Toda njega nič ne moti,
če prav košarico dobi,
hitro v kuhinjo k Jerci skoči
in ji fertah ponudi.

Toda ta ga zopet pošlje
s fertahom naprej;
premišljal kavalir je,
kaj mu je početi zdej.

Če res, v Léscáh pri Legatu
srečno fartah je oddal.
Na njegov račun men' liter vina,
ker sem pesem to skoval.

Funčev Matevž (?)

V: Predtržani, Prešeren in drugi "svetniki" v gramofonu, spisal in govoril (Anton)C(erar)Danilo, Ljubljana 1911. Brošuro je posredoval Janez Pristavec.

KAZALO

Uvod (Verena Štekar-Vidic)

Nekaj »radolških« za pokušino (Marija Cvetek)

Pesmi

Radolška himna

Radolška

Pretrška bovha (1)

Pretrška bovha (2)

Pretrška bovha (3)

Pretrška bovha (4)

Jurgln

Gospa Jurglnova

Kako so Pretržan' šac kopal'

Kako so Pretržani »šac« kopali

Kleménova kelnarca

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-194

Radovljiško izročilo: nekaj "radolških" za pokušino /
gradivo uredila Ida Gnilšak. - Radovljica:
Muzeji radovljiške občine: Krajevna skupnost, 1999

ISBN 961-90795-0-7 (Muzeji radovljiške občine)
1. Gnilšak, Ida
105212416

ISBN 961-90795-0-7

9 789619 079508